

Vilis Liniņš
Ligita Leja
Anna Klaučāne

Taisnība neviena priekšā nelokās

Latvijas simtgade pie kauna staba

Pienākusi neatkarīgās Latvijas valsts proklamēšanas simtā gadadiena. Jā, jā, jau pienākusi! 1918. gada 17. (pēc jaunā stila, 30.) janvārī, savā otrajā sesijā Pēterpilī to veica Latviešu Pagaidu Nacionālā padome. Tas bija lielinieku-vācu sarunu laiks. Latvija, izņemot nelielu daļu Ziemeļvidzemes, bija vācu okupēta. Lai neļautu divām svešām varām iztirgot Latvijas zemi, starptautiskajai sabiedrībai domātajā Deklarācijā kara un miera jautājumā latvieši pateica:

“Dibinādamies uz visas pasaules demokrātijas atzītām un pasludinātām tautu pašnoteikšanās tiesībām, Latviešu Pagaidu Nacionālā Padome: 1) atzīst, ka Latvijai jābūt patstāvīgai demokrātiskai republikai, kas apvienotu Kurzemi, Vidzemi un Latgali; 2) protestē pret jebkuru Latvijas sadalīšanas mēģinājumu, it sevišķi pastrīpojot, ka latvju tautas pirmā un neatlaidīgā prasība ir Latvijas teritoriālā un etnografiskā nedalāmība; 3) protestē pret katru miera noslēgšanas mēģinājumu, kas pārkāpj tautu pašnoteikšanās principu; un pēdīgi 4) nosoda tautas gribas viltošanu zem okupācijas un kara apstākļu spaidiem.”

Drīz pēc Latvijas, 1918. gada 16. februārī, savu neatkarību deklarēja Lietuva, un 24. februārī arī Igaunija. Somija bija to izdarījusi jau 1917. gada 6. decembrī.

Latviešu Pagaidu Nacionālās padomes dibinātāji drīz ieguva Sabiedroto lielvalstu – Anglijas, Francijas, ASV, Itālijas – simpātijas un diplomātisko atbalstu, kā arī nelielu materiālo atbalstu. 1918. gada 23. oktobrī (pēc jaunā stila) Lielbritānija de facto atzina Latviju kā neatkarīgu valsti, kaut arī Latvija bija vācu okupēta.

Kāda vēl cita Latvijas proklamēšana bija vajadzīga?

Taču atsevišķām politiskām aprindām – sociāldemokrātiem lieliniekiem (LSD), maziņiekiem (LSDSP), arī Latviešu zemnieku savienības (LZS) spicei (Skubiņš, Brēmers un tobrīd iesācējs politikā Ulmanis), sociālrevolucionāriem (Miķelis Valters) Latviešu Nacionālās padomes veiktā Latvijas proklamēšana nebija pa prātam. Varbūt tāpēc, ka Nacionālā padome bija tautiski-pilsoniski, nevis kreisi noskaņota.

Un arī tagad pie varas esošie labprātāk to gribētu aizmirst. Jo pašlaik, Latvijas īstās simtgades brīdī, valda atbaidošs klusums par šā datuma patieso nozīmi. Pompozi atzīmēs Latvijas otrreizējo proklamēšanu, ko vācu okupācijas varas un zociķu-nacionālsociālistu (maziņieku) interesēs latviešu tautai 1918. gada 18. novembrī uzspieda pēkšņi savus politiskos uzskatus mainījušais Kārlis Ulmanis (viņš nebija bijis Latvijas neatkarības idejas atbalstītājs), pakalpojot Vācijas “pelēkajam kardinālam” Augustam Vinnigam, vēlākajam sociālistiskās Vācijas komisāram Baltijā. Un notika neiedomājama – vācu okupācijas vara kļuva par pirmo neatkarīgās Latvijas militāro aizstāvi! Turklāt gluži leģitīmi, ar Ulmaņa-Vinniga parakstītu

līgumu. Šī līguma, faktiski visas Ulmaņa 18. novembra afēras cenu latviešu tauta samaksāja ar brāļu karu un bermontiādi.

Kāds sākums, tāds turpinājums. Otrā pasaules kara priekšvakarā, lielummānijas urdītam, Ulmanim Pārdaugavas purvā savajadzējās Uzvaras monumenta. Uzcelt nepaspēja, bet ideja izrādījās dzīvīga. 50 gadus vēlāk, jau PSRS okupācijas varas sabrukuma priekšvakarā, tāds tika uzbūvēts. Uzsliets tā, ka staba augšējo piecstaru zvaigžņu negatīvā enerģija pārklāj visu Latviju. Tai skaitā arī Saeimas namu, kur brīvību atguvušās Latvijas Valsts prezidents nodod zvērestu. Tagad zem joprojām dzīvā okupācijas simbola – Pārdaugavas monstra zīmes – gatavojamies plaši atzīmēt 18. novembra Latvijas simtgadi.

Viss norit gluži pretēji tam, kā civilizētā pasaulē notiek bijušo koloniju brīvības atgūšana. Parasti vispirms, jau naktī pirms svinīgā brīža, nojauc visus okupācijas un kolonizācijas simbolus, šo vietu sakārto, pat noasfaltē, un tad no rīta svinīgā ceremonijā tur pasludina neatkarību. Tā tas ir visur pasaulē, pat Āfrikas valstiņās. Tikai ne Latvijā. Okupantu uzvaras simbols joprojām slejas Pārdaugavā un graužoši iedarbojas uz visu latviešu tautu. Šis kauna traips un tuvredzība vispirms gulstas uz visiem Latvijas eksprezidentiem. Viņi slēpj galvu smiltīs un cer, ka Latvijas svētku brīdī šo kauna stabu nepamanīs acīgie ārzemju viesi. Par saviem ļaudīm maza bēda – jau pieraduši...

Latvijas simtgades sakarā, droši vien, jau tiek kalti piemiņas “medāļi”... Tos saņems arī tie, kas šo monstu ir saudzējuši un pēc uzspridzināšanas mēģinājuma atjaunojuši. Jāatgādina, ka 1997. gadā Pārdaugavas monstu mēģināja uzspridzināt pārkonkrustieši. Taču augstas personas lēma un izrīkoja pašu pārkonkrustiešu uzspridzināšanu. Šī vieta ir slacīta ar viņu asinīm. Vienīgi viņu! Okupantu asiņu tur nav ne piliena. Šī vieta būtu jānosauc bojā gājušo pārkonkrustiešu **Valda Raupa** un **Aivara Viksniņa** vārdā.

Vai tie, kas saņēma Triju Zvaigžņu ordeni par 4. maija Latvijas neatkarības pasludināšanu, ir kaut ko darījuši, lai novāktu šo okupācijas simbolu, latviešu tautas kauna stabu? Ja nē, tad lai svinīgi noliek savus ordeņus šī staba pakājē!

Brīvas tautas un valsts simboli ir: karogs, himna, galvaspilsēta, Valsts prezidents un Brīvības monuments. Arī par tautas brīvību kritušie varoņi. Karaspēkā sevišķi spilgti izpaužas simbola spēks – tas ir tautas brīvības karogs, par kuru krist ir katra karavīra goda lieta.

Nacionālie simboli satur kopā un stiprina tautu, bet svešu varu simboli, lai kādi tie nebūtu, to pastāvīgi nospiež un grauž.

Cieņpilnu attieksmi pret savu valsti, tās brīvības cīnītājiem un simboliem varam mācīties no somiem. Atzīmējot Somijas simtgadi, brīvības cīnītāju atdusas vietās stāvēja goda sardze – pie katra kapa tik vecs jauneklis vai vīrs, cik vecs bija kritušais karavīrs. Valsts karogu somi izkar tikai gaišā dienas laikā, un vienīgi sevišķi svinīgos gadījumos, kā valsts simtgadē, arī naktī, bet tad tas tiek spoži apgaismots.

Kā cienām savus simbolus?

Valsts prezidents... Viņš pārstāv visu tautu, un viņu jāievēl visai latviešu tautai, bet ne partijām un to Saeimai. Valsts prezidentam jābūt savas valsts pilsonim, savas tautas pārstāvim kopš dzimšanas. Viņš nedrīkst būt importēts vai sameklēts zooloģiskajā dārzā. Prezidents atbild par visiem simboliem valstī. Viņam jā rūpējas par tautas dzīvotspēju, jā rāda piemērs, jā gādā par to, lai tiktu saglabāts tautu vienojošais, tradicionālais dzīvesveids. Latvijā vienīgais prezidents,

kas atbilst tautas simbola raudzei, ir pirmais Valsts prezidents Jānis Čakste, kuram pieder vārds, ka Lavija izauga no biedrībām. Izšķirošajā brīdī tā bija Čakstes vadītā Latviešu bēgļu apgādāšanas Centrālkomiteja – tā brīža plašākā latviešu organizācija –, kurā tika veikti Latvijas valsts dibināšanas priekšdarbi. Tieši tā stāvējusi pie Latviešu Pagaidu Nacionālās padomes šūpuļa. Atcerēsimies arī Čakstes aicinājumu tautietēm pēc Latvijas brīvības cīņām būt savas valsts patriotēm, veidojot kuplas ģimenes. Paša Čakstes ģimene rādīja piemēru. Kāpēc viņš tagad netiek plaši sumināts? Un kāpēc savu Brīvības monumentu jau kopš tā veidošanas pirmsākumiem saucam par pieminekli, it kā samierinoties ar to, ka brīvība zaudēta?...

Bet ieskatīsimies vēl dziļāk pagātnē. Simtgades vienai no vecākajām dzīvajām tautām pasaulē ir tikai mazi pieturas punkti tās tūkstošgadīgajā ceļā – kā meijas, vizieri sniegotā laukā.

Kāpēc par šo tūkstošgadīgo pagātni netiek runāts? Kāpēc netiek turpināti pētījumi, kas aizsākti pirms 100 gadiem? Pie tādiem celmlaužiem pieder pasaulslavenais franču valodnieks, prof. **Antuāns Meijē** (*A. Meillet*). Viņš savā darbā “**Introduction à l’ étude comparative des Langues Indo-Européennes**”, kas izdota 1934. gadā Parīzē, raksta:

“Baltu valodas tautas .. ir izspēlējušas savu vēsturisko lomu. Baltu tautām – latviešiem un leišiem pieder Eiropas vecākā civilizācija, kas ir senāka par grieķu un romiešu civilizāciju. Tam, kurš vēlas zināt, kā runājuši mūsu senči, jāatbrauc paklausīties, kā runā lietuviešu iedzīvotāji.”

Šeit varētu piebilst: paklausīties arī, kā runā latviešu iedzīvotāji, ja ar latviešiem saprotam latgaļus – pēdējo dzīvo Latvijas sentautu, kuras valoda, kā atzīst lietuviešu valodnieks Alģirds Sabaļausks, ir pārejas dialekts starp lietuviešu un latviešu valodu.

Pasaulē augstu vērtē un plaši pēta vedu valodu. Tad kāpēc mēs, dzīvodami brīvā Latvijā, neceļam pienācīgā godā (tostarp ar pozitīvās diskriminācijas starptautiski atzīto praksi) šo mūsu pašu pārli, reliкто dzīvo baltu valodu – latgaļu valodu?

Baltu tautu tūkstošgadīgajā pagātnē sakņojas arī Rīgas nosaukums. Senajiem baltiem-āriešiem-šumeriem, tāpat t. s. ķeltiem, gotiem, senprūšiem, senskandināviem **rig** (reig, reik) nozīmēja – rīkot, valdīt, uzraudzīt. Dzīvs atgādinājums ir senislandiešu valoda, Reikjavīkas nosaukums! Vēl kāda *Rīgas* nozīme – labības klēts. Jāatgādina, ka senlaikos graudu glabātuves atradās tiešā tempļu pārziņā. Grauds Saules simbols...

Atcerēsimies arī seno astronomu doto Oriona miglāja spožākās zvaigznes nosaukumu – Rigels. Tā redzams, ka Rīga ir ļoti plašs jēdziens, kas ietiecas Eiropā, Āzijā un pat Visumā.

Rīgas ir bijušas vairākas. Viena – Dienvidaustrumāzijā pie Brahmaputras upes, cita Elamā, arī šeit pat pie Baltijas jūras dzīvojam jau trešajā Rīgā, par ko rakstījis Ivars Vīks. Nav šaubu par to, ka Rīgas ir bijušas Baltu civilizācijas centri, no kuriem jau pirms tā dēvētās “Lielās katastrofas” 12 tūkst. gadu senā pagātnē vai Pēdējā ledus laikmeta tikušas izrīkotas atlantu-baltu garīgās lielvalsts svarīgākās kopējās lietas – svētkalnu, kalendāra observatoriju būve, garīgo augstskolu darbs, rituāli, burtniecība utt. Latvijas zeme ir bijusi apdzīvota un labiekārtota jau sen pirms lielās dabas katastrofas, saistīta ar citiem svarīgākajiem civilizācijas centriem. Apliecinājums tam – lielo svētvietu sistēma Latvijā un tās sasaistes ar pasaules nozīmīgākajām svētvietām; atradumi ar senām zīmēm, kā Amatas zīmju akmens ar piktogrāfiskā raksta simboliem; Ivara Vīka atklātais Saules sistēmas modelis Kurzemē u. c.

Ir jābūt ļoti aprobežotam, lai Rīgas pirmsākumus datētu ar 1201. gadu, kas ir kārtējās Rīgas okupācijas, tās pagrimuma sākuma gads. Pirmo zināmo okupāciju veica vikingi ap 7.–8. gs., kad viņi Rīgā ierīkoja savu atbalsta punktu un tās apkaimē nometināja lībiešus – savas karabāzes sargus.

Jāsecina – pašlaik dzīvojam vēstures tumsā, kas ietinusi savā plīvurā un noslaucījusi no vēstures skatuves veselu civilizāciju. Der atgādināt – mēs neesam nekas, ja nezinām savu izcelsmi, savas saknes. Patiesa vēsture dod spēku un norāda ceļu uz nākotni.

Latviešiem jāzina – mēs esam uz savas zemes pirmtauta. Mēs neesam iekarotāji, par kādiem baltus grib pataisīt, padarot pat rituālo rīku – laivascirvi par karacirvi. Mēs esam atlantubaltu pēcteči. Vai gribam tādi būt?

Patiesības skatījumā šī Latvijas simtgade ir salasītu partiju kliķes, ar K. Ulmani priekšgalā, apvērsuma simtgade. (M. Valters savu atbalstu K. Ulmanim vēlāk nožēloja.) Tās laikā latviešu tauta ir katastrofāli gājusi mazumā, sašķelta partijās un konfesijās, atšķaidīta ar “minoritātēm”, nav spējusi (ir kavēta) atgriezties pie sava senā spēka avota – tradicionālās Dabas reliģijas. Varētu turpināt...

Bet, lai nebūtu jābeidz uz šādas griezīgas nots, atgādināsim Sibīrijas mocekļa, latviešu tautas garīgā vadoņa Ernesta Brastiņa vārdus:

“...viss, kas cilvēcei ir liels un dižens, tas izauklēts nāciju klēpjos. Kosmopolītisms ir blēņas, jo ārpus tautības nav ne dailes, patiesības, ne dzīves... Nācijas ir pārordinētas personības un tikai personība ir jaunradoša...” Tālāk viņš secina, ka *“tikai no atsevišķo tautu vērtībām uzkrājas vispārcilvēciski dārgumi. Tātad īpatnējai, raksturīgai jābūt ikvienai nacionālai kultūrai. Šīs īpatnības pieaugums balstās: 1) zemē, 2) rasē, 3) valodā, 4) mākslā, 5) reliģijā, 6) tikumībā, 7) ierašās, 8) iedzīvē.”* Uzsverot valodas nozīmi viņš saka: *“Nav divu domu par mātes valodas cienīšanu, kopšanu un sargāšanu. Tikai garīgi neatmodies cilvēks aizstās savas valodas vārdus ar svešvārdiem. Tikai garīgam klaidonim ir vienalga, kādā valodā tas izteic savas domas.”*